

Otto Tähkää, Päivi Hirvola ja Petri Rouvinen

KESTÄVÄ TALOUS- POLITIIKKA MURROKSESSA

Uutta suuntaa ja johtajuutta rakentamassa

Sitran muistio

© Sitra 2026

Kestävä talouspolitiikka murroksessa – Uutta suuntaa ja johtajuutta rakentamassa

Kirjoittajat: Otto Tähtkäpää, Päivi Hirvola ja Petri Rouvinen

Taitto: Grano Oy

ISBN 978-952-347-455-0 (PDF) www.sitra.fi

ISSN 2737-1034 (PDF) www.sitra.fi

Sitran muistiot ovat tulevaisuustyömme taustaksi tuotettuja sisältöjä.

Sisällys

Esipuhe	4
Tiivistelmä	6
1. Johdanto	7
2. Kestävän talouspolitiikan tilanne- ja tulevaisuuskuva	9
2.1 Menneisyyden perintö ja tulevaisuuden paineet	9
2.2 Myötätuulista myrskyyn	10
2.3 Kohti tuntematonta	14
3. Kestävän talouspolitiikan johtaminen murrosten ajassa	18
3.1 Kestävyys, talouspolitiikka ja johtaminen	18
3.2 Johtamisen haasteet murrosten ajassa	20
3.3 Tienviittoa uuteen johtajuuteen	23
4. Tulevat sukupolvet haastavat talouspolitiikkaa	25
4.1 Kun hyvántahtoisuus ei riitä	25
4.2. Periaatteista päätöksentekoon	27
5. Lopuksi: tehtävänä tulevaisuus	30
Lähteet	31
Kirjoittajista	33

Lukujen alussa oleviin tiivistelmiin (vaaleansiniset laatikot) on hyödynnetty tekoälyä. Sitran asiantuntijat ovat tarkastaneet tiedot.

Esipuhe

Sitran tehtävä on auttaa Suomea uudistumaan tilanteessa, jossa hyvinvointivaltion rakentamista vauhdittaneet 1900-luvun myötätuulet ovat kääntyneet vastaisiksi. Suomen talous ei ole pian 20 vuoteen kasvanut – saati kasvanut kestävästi. Ilman maahanmuuttoa työikäinen väestö vähenee, koulutustason kasvu on pysähtynyt, luonto ilmoittaa rajoistaan ja turvallisuustilanne pakottaa varustautumaan.

Kaikkein huolestuttavinta on kuitenkin se, että suomalaisten jakama näkymä yhdessä tavoiteltavasta tulevaisuudesta on kadonnut horisontista – tai ainakin hämärtynyt.

Näkymä alkaa uudelleen hahmottua, jos kykenemme sijoittamaan Suomen onnistuneesti tulevaisuuden jatkuvassa muutoksessa olevaan kansainväliseen toimintaympäristöön. Vielä terävämmäksi se muuttuu, kun tunnistamme rehellisesti nykyiset kasvun haasteemme ja luomme uudelle nousulle edellytyksiä pitkälle kurkottavilla päätöksillä.

Edellytyksetkään eivät yksin riitä, vaan on tartuttava toimeen. Kun tavoiteltava suunta on selvillä, on edistettävä sinne pääsemistä käytännön työllä ja päätöksillä.

Kestävän kasvun tavoittelu on vaativa tehtävä. Tuottavuuden kasvu on hidastunut myös useimmissa verrokkimaissamme. Kehittyneiden maiden väestönkehitys ei tue kasvua muuallakaan, päinvastoin.

Joudumme Suomessa nyt samaan aikaan sekä varautumaan merkittäviin riskeihin että panostamaan välttämättömään talouden uudistamiseen. Edessä on todennäköisesti vuosikymmeniä kestävä uuden nousun perustuksia rakentava ajanjakso, jossa pitää yhdistää lyhyen aikavälin pärjääminen pitkän aikavälin tavoitteisiin. Tämä edellyttää päättäjiltä halua ja kykyä uudistua ja uudistaa.

Kun etsimme suuntaa Suomelle, on tärkeää pysähtyä sen yksinkertaisen kysymyksen äärelle, kenelle ja millä aikajänteellä päätöksiä teemme? Nykyihmisten velvollisuus huomioida päätöstensä vaikutukset tuleviin sukupolviin on varsin yleisesti jaettu periaate. Nuorten tulevaisuususkon hiipuesssa emme voi enää muistuttaa tästä vain juhlapuheissa, vaan tehdä periaatteista käytäntöjä.

Kestävän talouspolitiikan johtamiskurssien pyrkimyksenä on tuottaa osaamista, jota tarvitaan tässä äärimmäisen vaativassa tilanteessa.

Tämä muistio pyrkii rakentamaan pohjaa yhteiselle tilannekuvalle ja toimimaan johdantona kestävän talouspolitiikan johtamiskurssille. Kutsumme päättäjiä vahvistamaan ennakointikykyään. Nyt on aika luoda uusi, innostava ja uskottava lupaus tulevaisuudesta.

Atte Jääskeläinen

Yliasiainmies

Sitra

Veera Heinonen

Johtaja, Ennakointi ja koulutus

Sitra

Tiivistelmä

Suomen perinteinen hyvinvoinnin kasvuresepti ei enää riitä. Nyt tarvitaan uusi suunta, pitkäjänteistä päätöksentekoa ja kokonaisvaltaista uudistumista.

Suomi on rakennettu nykymuotoonsa monien myötätuulten vallitessa. Osa näistä tuulista on kääntynyt vastaisiksi. Myös kansainvälinen toimintaympäristö on aiempaa myrskyisämpi.

Tämä muistio tarjoaa näkökulmia siihen, miten päättäjinä ja vaikuttajina voisimme lähestyä muutosta ja rakentaa Suomelle uutta, kestävämpää suuntaa.

Kestävä talouspolitiikka ei ole teknistä budjetointia vaan kokonaisvaltaista johtamista. Se vaatii systeemistä ymmärrystä ja strategista rohkeutta. Horisontin tulisi olla pitkä. Johtotähtinä tulisi olla Suomessa syntyvä kestävä arvonlisäys ja tuottavuus sekä ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus.

Tulevaisuus on yhteisen tahtotilan ja aktiivisten valintojen tulos. Menestys edellyttää kykyä katsoa kauas vaalikausien yli ja uudistua kokonaisvaltaisesti.

Keskeisiä huomioita

1. Suomen talouskasvun ja hyvinvoinnin toisiaan ruokkiva kehä on katkennut. Erityisesti työikäisen väestön väheneminen ja osaamistason lasku vaarantavat mahdollisuudet lisätä tulevaa hyvinvointia.
2. Planetaariset rajat ja luonnon kantokyky asettavat ehdottomat reunaehdot, joihin talouden ja yhteiskunnan tulee sopeutua.
3. Geopoliittinen epävakaus ja turvallisuusvaatimukset pakottavat suuriin investointeihin.
4. Päätöksenteon lyhytjänteisyys on keskeinen este yhteiskunnan uudistumiselle.
5. Kestävä talous on sovittava tasapainoon ekologisten ja sosiaalisten tavoitteiden kanssa.
6. Tulevien sukupolvien oikeuksien ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden turvaaminen edellyttää demokratialta uudenlaisia sitovia mekanismeja ja instituutioita.
7. Menestyksenkäs tulevaisuus vaatii rohkeita investointeja ja kykyä purkaa vanhoja rakenteita.
8. Uudistuminen ei tapahdu itsekseen, vaan sitä on johdettava ja ohjattava.

1. Johdanto

“Jätämme tuleville sukupolville perinnöksi paremman Suomen ja maailman”, on suomalaisille tuttu toteamus. Siihen kiteytyy yhteiskunnassamme laajasti jaettu ihanne ylisukupolvisesta vastuusta. Jonkinlainen ajatus resurssien ja hyvinvoinnin turvaamisesta ja oikeudenmukaisesta jakautumisesta yli ajan – tai ainakin vaalikausia huomattavasti pidemmällä aikavälillä – yhdistää myös kestävä kehityksen ja kestävä talouspolitiikan eri määritelmiä ja tavoitteita. Tämä on myös Sitran Kestävä talouspolitiikan johtamiskurssin keskeinen lähtökohta.

Pitkäjänteisen, kestävä ja ylisukupolvisen päätöksenteon ihanteista ei Suomessa ole merkittävää erimielisyyttä, mutta käytännössä niiden yhteensovittaminen edustuksellisen demokratian lyhytjänteisen todellisuuden kanssa on osoittautunut vaikeaksi.

Jo vuonna 2013 Sitran kestävä talouden foorumi peräänkuulutti uuden ajattelun tarvetta ja kannusti katsomaan kauas, jotta hahmottuu, miten linkittyneitä ja riippuvaisia toisistaan taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen hyvinvointi itse asiassa ovat. Foorumi kiteytti 10 teesiä ja ratkaisuehdotuksia julkaisuun Kestämätön käy kalliiksi. 2020-luvun taitteessa tarkastelimme tilannekuvaa uudestaan, ja nyt viisi vuotta myöhemmin on selvää, että kamppailemme edelleen pitkälti samojen haasteiden kanssa. Kestävyysongelmat ovat pitkittyneet ja monet jo aikoja sitten tunnistetut haasteet ovat yhä ratkaisematta. Samaan aikaan suomalaisessa yhteiskunnassa ja ulkoisessa toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ja murrokset ovat synnyttäneet joukon uusia haasteita.

Näiden uusien ja vanhojen ongelmien yhteenkietoutuminen on johtanut suomalaisen yhteiskunnan umpikujaan, josta on yhä vaikeampi löytää ulospääsyä.

Talous on keskeinen väline, jonka avulla tulee sekä tavoitella ihmisten hyvinvointia että sopeuttaa toimintamme maapallon kantokyvyn rajoihin. Meidän on löydettävä tavat rakentaa Suomea kestävästi yli sukupolvien.

- Yliasiames Mikko Kosonen (2013) Sitran käynnistäessä Kestävä talouspolitiikan johtamiskurssit

Suomessa talous ei henkilöä kohden laskettuna ole kasvanut yli 18 vuoteen eivätkä talouden pitkän aikavälin kasvunäkymät ole rohkaisevia. Väestö ikääntyy, hyvinvointivaltion menot kasvavat ja luonnon kantokyvyn rajojen ylitys lisää talouden epävarmuutta ja kustannuksia. Samaan aikaan erityisesti nuoret ovat menettämässä uskonsa omaan ja Suomen tulevaisuuteen. Tässä tilanteessa joudumme Suomessa vakavasti pohtimaan, millaisen ”tulevaisuuslupauksen” haluamme antaa seuraaville sukupolville. Voimmeko edelleen luvata, että he perivät meiltä paremman Suomen ja maailman? Entä millaista kestävää talouspolitiikkaa ja yhteiskunnallista uudistamista lupauksen lunastaminen Suomelta edellyttää?

Kestävän talouspolitiikan johtamiskurssin tavoitteena ei ole ainoastaan oppia nykyisiä talouspolitiikan johtamisen prosesseja, vaan rakentaa yhteistä ymmärrystä siitä, mitä oikeastaan on kestävä talouspolitiikka ja millaista johtamista se edellyttää. Kurssin lähtökohta on, ettei kestävä talous ole vain taloudellisesti kestävää, vaan se toteuttaa tasapainoisesti taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kestävyys tavoitteita tulevaisuuden hyvinvointia rakentaen. Uskomme, että tie vastausten äärelle löytyy kurssin osallistujien välisestä moniäänisestä ja moninäkökulmaisesta keskustelusta, jonka tueksi tämä muistio on laadittu.

Kestävän talouspolitiikan johtamiskoulutuksen tavoitteet

- 1.** Vahvistaa kykyä tulevaisuusajatteluun, rakentavaan, moninäkökulmaiseen dialogiin ja rajat ylittävään yhteistyöhön.
- 2.** Ymmärtää kestävä talouden haasteet, toimintaympäristön muutokset ja tulevaisuuden reunaehdot.
- 3.** Tuntea keskeiset talouspolitiikan ja sen johtamisen käytännöt ja tunnistaa kehittämistarpeet kestävä tulevaisuuden näkökulmasta.

2. Kestävän talouspolitiikan tilanne- ja tulevaisuuskuva

Päätöksenteon lyhytjänteisyys ja reaktiivisuus haittaavat pidemmän aikavälin yhteiskunnallista uudistumista. Myös menneisyyden perintö ja tulevaisuutta muokkaavat megatrendit asettavat reunaehdoja politiikkatoimille. Pidemmällä aikavälillä myös rakenteellisiin tekijöihin voidaan pyrkiä vaikuttamaan päätösperäisesti.

2.1 Menneisyyden perintö ja tulevaisuuden paineet

- Demokratian ytimessä on avoin keskustelu ja kamppailu tulevaisuuden suunnasta.
- Poliittinen tulevaisuushorisontti on viime vuosikymmeninä kapeutunut ja lyhentynyt. Usko avoimeen ja muokattavissa olevaan tulevaisuuteen on heikentynyt.
- Tulevaisuus on avoinna erilaisille vaihtoehdoille ja niihin vaikuttamiselle. Mahdollisia tulevaisuuksia kuitenkin kehystää erilaiset materiaaliset, ekologiset ja tekniset reunaehdot.

Demokratian ja demokraattisen päätöksenteon – myös talouspolitiikan – ytimessä on ajatus avoimesta ja muokattavissa olevasta tulevaisuudesta, jonka suunnasta ja hallinnasta käydään yhteiskunnallista ja poliittista keskustelua ja kamppailuakin.

Viime vuosikymmenien aikana kehitystä Suomessa ja monessa muussa teollistuneessa länsimaassa on kuitenkin leimannut poliittisen ja yhteiskunnallisen tulevaisuushorisontin lyhentymisen ja kaventumisen.^{1,2}

Myös Kestävän talouspolitiikan johtamiskursseilla päättäjät ovat toistuvasti nostaneet esiin havainnon siitä, miten päätöksenteon reaktiivisuus ja lyhytjänteisyys sekä yhteisen tilannekuvan ja suunnan puute hidastavat ja haittaavat Suomessa yhteiskunnan ja talouden uudistumista kohti kestävää tulevaisuutta.

1 Miettinen, T. (2024). Demokratian aika. Teos.

2 White, J. (2024). In the long run: The future as a political idea. Profile Books

Siitä, miltä tulevaisuuden kestävä Suomi voisi tai miltä sen tulisi näyttää, voidaan perustellusti esittää erilaisia näkemyksiä. Mielekkään ja rakentavan keskustelun kannalta on kuitenkin oleellista ymmärtää, että kaikki Suomelle kuviteltavissa olevat tulevaisuudet eivät tosiasiassa ole mahdollisia – ainakaan tietyllä aikavälillä.

Kuvittelukykyimme lisäksi nykyhetkestä avautuvien tulevaisuuksien reunaehdoja kehystävät 1) menneisyydestä **peritty tilanne** ja 2) tulevaisuuden suuntaa viitoittavien käynnissä olevien **megatrendien** paine. Samaan aikaan on muistettava, että *pidemmällä aikavälillä edes peritty tilanne ja megatrendit eivät lopullisesti lukitse tai sulje tulevaisuutta*. Myös niihin voi yrittää vaikuttaa, vaikka se on hankalaa, hidasta ja epävarmaa. Itse asiassa megatrendeihin vaikuttaminen on välttämätöntä ja yksi kestävä talouspolitiikan tärkeimmistä haasteista.

Yhdessä nämä kaksi ajallista näkökulmaa – menneisyyden perintö ja tulevaisuuden paine – muodostavat kestävä talouspolitiikan rakenteellisen lähtökohdan ja liikkumavaran, joka keskeisesti määrittää kestävä talouspolitiikka haasteita, mahdollisuuksia, reunaehdoja ja strategisista valintoja nykyhetken Suomessa. Tarkastelemme seuraavaksi lintuperspektiivistä tätä tuoreita talouslukuja ja ajankohtaisia ilmiöitä laajempaa ajallista ja temaatista kokonaisuutta, jonka pohjalta on mahdollista rakentaa yksityiskohtaisempi ja päivittyvä tilannekuva.

2.2 Myötätuulista myrskyyn

- Nykymuotoisen hyvinvointivaltion perusta luotiin poikkeuksellisen suotuisten olosuhteiden vallitessa.
- Hyvinvointivaltion rakentamista vauhdittaneet sisäiset ja ulkoiset myötätuulet ovat kääntyneet vastatuuliksi 2010-luvun edetessä.
- Suomalainen yhteiskunta on havahtunut hitaasti siihen, että myötätuulien hiipumisessa ei ollut kyse tilapäisistä häiriöistä, vaan Suomen talous, yhteiskunta ja ulkoinen toimintaympäristö ovat peruuttamattomassa murroksessa.

Nykytilan ymmärtämiseksi suomalaisen hyvinvointivaltion historia on hyödyllistä jakaa tässä yhteydessä karkeasti kahteen aikakauteen. Ensimmäinen aikakausi alkaa 1950-luvun alussa toisen maailmansodan päättymistä seuranneesta jälleenrakennuksesta ja päättyy vuonna 2007 Yhdysvalloista käynnistyneeseen kansainväliseen finanssikriisiin. Tätä aikakautta leimaavat suotuisat sisäiset ja ulkoiset myötätuulet, joiden siivittäminä Suomi nousi nopeasti köyhästä ja alikehittyneestä maasta yhdeksi maailman vauraimmista ja vakaimmista hyvinvointivaltioista.

Suomalaisen hyvinvointivaltion taloudellinen perusta ja yhteiskunnalliset instituutiot rakennettiin aikakaudella, jota keskeisesti määrittivät 1) fossiilisten polttoaineiden ja luonnonvarojen kulutuksen nopeaan kasvuun perustunut teollistuminen 2) runsas työvoiman tarjonta ja julkisen talouden kannalta edullinen huoltosuhde suurten ikäluokkien ja naisten siirtyessä yhä laajemmin kodin ulkopuoliseen työelämään 3) kaupungistuminen, osaamis- ja koulutustason nousu sekä teknologinen kehitys, jotka loivat pohjan tuottavuuskasvulle ja aineettomiin tuotannontekijöihin perustuvalla arvonnäkökulmalle sekä 4) teknologian ja erityisesti digitalisaation nopea kehitys sekä maailmankaupan ja laajemminkin globalisaation kasvaminen ja syveneminen.

Yhdessä nämä tekijät mahdollistivat nopean ja vakaan talouskasvun. Talouskasvulla rahoitettiin laajenevan hyvinvointivaltion uusia palveluita, jotka paransivat kansalaisten terveyttä, osaamista ja tuottavuutta. Tämä puolestaan kiihdytti jälleen talouskasvua, ja näin sai alkunsa talouskasvun ja hyvinvoinnin positiivista kierreä kuvaava hyvän kehä.

Hyvän kehä tarkoitti myös sitä, että käytännössä jokainen uusi työikäinen sukupolvi saavutti edellistä korkeamman elintason, ja pääsi nauttimaan laajenevan hyvinvointivaltion paranevista palveluista. Näissä olosuhteissa syntyi myös yhä voimassa oleva sukupolvisopimus, jossa työssäkäyvien velvollisuutena on tukea ja rahoittaa hyvinvointiyhteiskuntaa ja eläkejärjestelmää, sekä kantaa vastuu ja huolehtia sekä nuoremmista että vanhemmista sukupolvista.

Tuon ajan poliittinen kulttuuri oli konsensushakuista, ja näkemyserot yhteiskunnallisen kehityksen pääsuunnista olivat vähäisiä. Ylikansallisissa suhteissa tavoiteltiin monenkeskistä sääntöpohjaista järjestelmää. Aikakautta leimasi myös ymmärtämättömyys ja piittaamattomuus planetaarisista rajoista.

Toisen maailmansodan päättymisestä 1990-luvun loppuun asti Suomen talouspolitiikkaa leimasi vahva kiinniottajan identiteetti. Julkisen vallan tehtävänä oli luoda edellytykset, jotta myöhään teollistunut Suomi kykenisi kuroma umpeen kehittyneempien talouksien saavuttaman etumatkan. Tämä asemointi alkoi kuitenkin muuttua 2000-luvun vaihteessa, jolloin Suomen itseymmärrys alkoi muuttua kiinniottajasta kansainväliseksi edelläkävijäksi.³

Tarina kansainvälisestä edelläkävijä-Suomesta jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi. Finanssikriisin vaikutukset isivät Suomeen vuonna 2008 ja siitä tähän päivään ulottuvaa toista historiallista aikakautta puolestaan luonnehtii sisäisten ja ulkoisten myötätuulien – muun muassa kasvava aktiiviväestö, nouseva koulutustaso ja syvenevä globalisaatio – kääntyminen vastatuuliksi. Näiden hitaasti etenevien muutosten lisäksi Suomi kohtasi globaalin finanssikriisin, Nokian yrityskohtaisen kriisin, euroalueen velkakriisin,

---

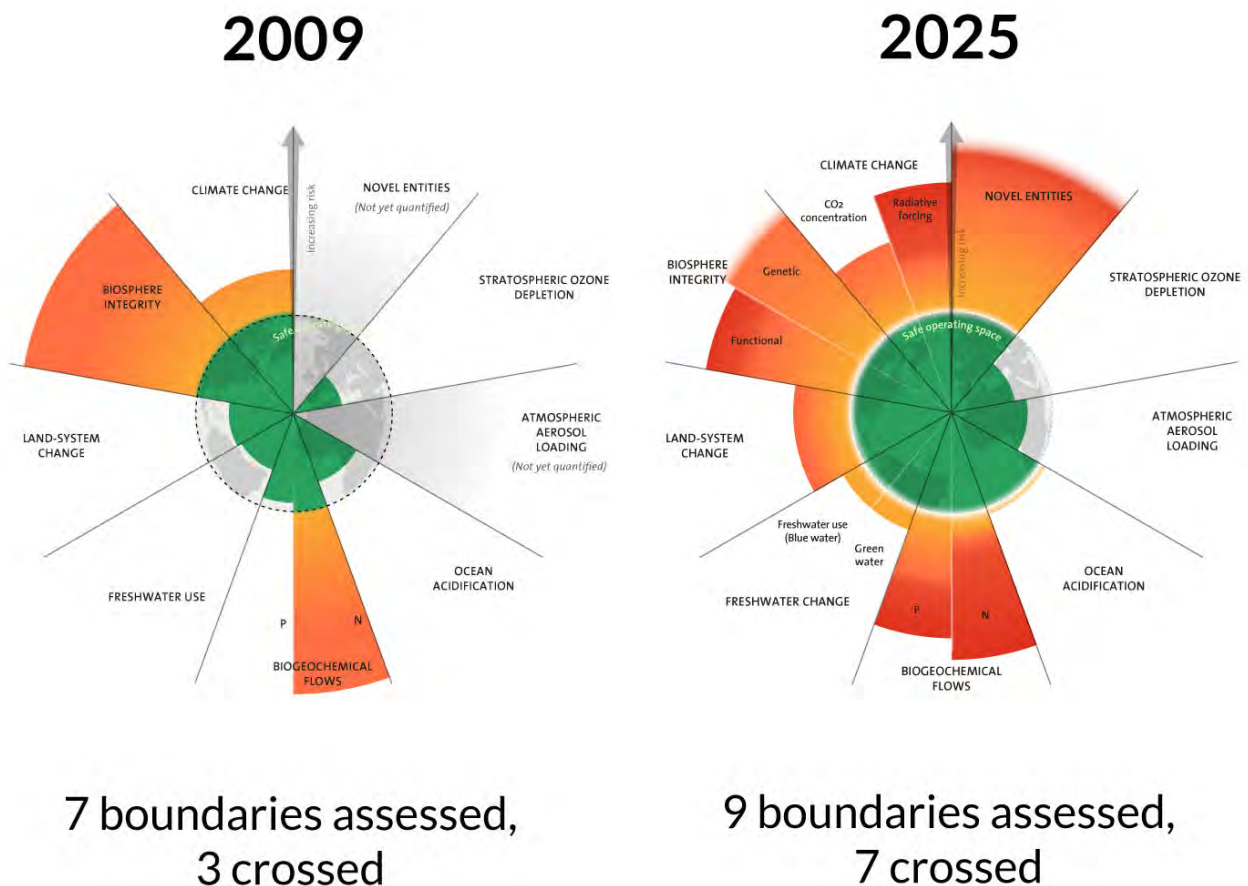
3 Hakoniemi ym. 2025, 32–33, 38–40.

koronapandemian ja Ukrainan sodan aiheuttaman kriisin. Samalla kansainvälisen edelläkävijän identiteetti vaihtui Suomessa hetkessä hyvinvointivaltion selviytymiskamppailuksi.

Monenkeskinen, sääntöpohjainen globalisaatio oli syventynyt 1970-luvun lopulta alkaen aina vuoteen 2007. Kiinan pyrkimykset nousta maailman johtavaksi supervallaksi ja viimeistään Trumpin toinen presidenttikausi toi maailman uudenlaisen geotaloudellisen kilpailun aikaan. Tämä tarkoittaa, että valtiot käyttävät taloudellisia keinoja kuten pakotteita, tulleja ja valtioneuvonpolitiikkaa ulko- ja turvallisuuspoliittisina työkaluina. Uusi maailmanjärjestys on haastava Suomen kaltaisille maille.

Vastatuulien seurauksena Suomen talouden kasvu on pysähtynyt. Käsillä on kasvava tarve sopeuttaa myötätuulissa rakennettu hyvinvointivaltio sen nykyisiä ja tulevia rahoitusmahdollisuuksia vastaavaksi. Samalla luontoon ja ympäristöön liittyvät haasteet ovat yhä kärjistyneempiä (kuva 1).

Kuva 1. Planetaaristen rajojen ylitys vuodesta 2009 vuoteen 2025

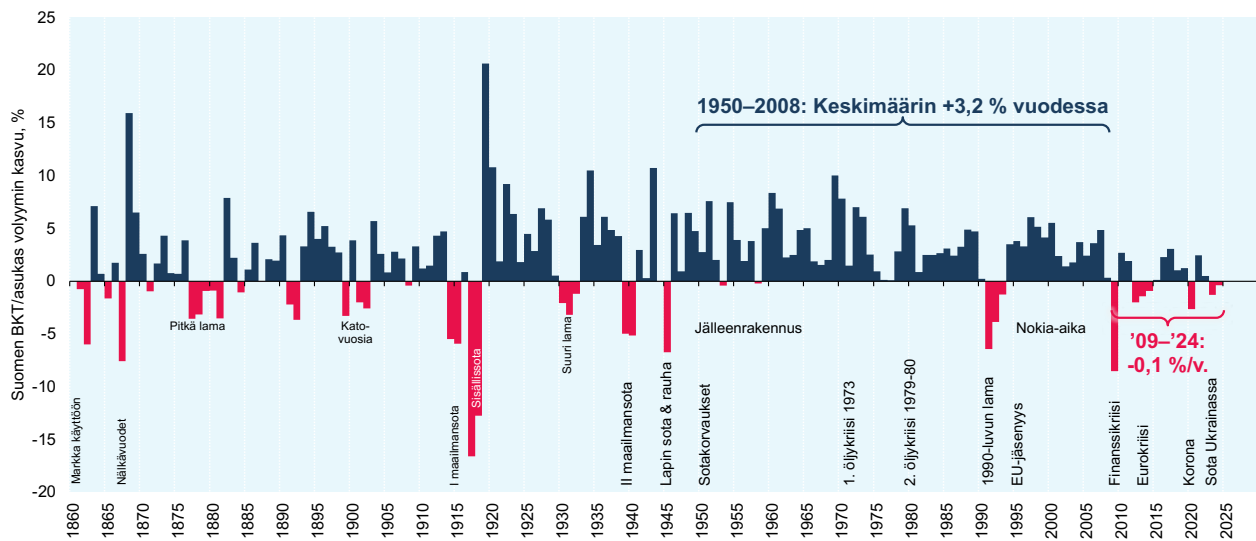
Rajat kuvaavat ihmiskunnan turvallista toiminta-alueetta. Vuoden 2026 alussa seitsemän rajaa on ylitetty.

Lähde: [Planetary boundaries - Stockholm Resilience Centre](#)

Samaan aikaan Suomen inhimillinen pääoma kutistuu takaperoisen väestökehityksen ja laskevan koulutustason takia. Tilanteessa, jossa sisäsyntyisiä muutoksia ei ole nähtävissä ja niiden vaikutukset olisivat työmarkkinoiden näkökulmasta liian hidaskaikuteisia, ratkaisuksi inhimillisen pääoman vahvistamiseen jäivät työllisyysasteen nostaminen ja maahanmuutto.

Vuoden 2008 jälkeen suomalainen yhteiskunta on havahtunut huomattavan hitaasti siihen, että 2010-luvun tapahtumissa ei ollut kyse tilapäisistä häiriöistä, joiden jälkeen edessä olisi paluu vanhaan normaaliin. Sen sijaan Suomen talous, yhteiskunta ja ulkoinen toimintaympäristö ovat syvässä ja peruuttamattomassa murroksessa. Suomen on sopeuduttava uuteen epävakampaan maailmaan. Pienet korjausliikkeet eivät enää riitä ja hyvinvoinnin ja kestävä kasvun lähteet on löydettävä uudelleen.

Kuva 2. Suomen elintason vuosimuutos

Vuosina 1950–2007 suomalaisten elintaso nousi keskimäärin yli kolme prosenttia vuodessa, mutta vuodesta 2008 alkaen elintason kasvu on ollut keskimäärin nollassa.

Lähde: Tilastokeskus, Kansantalouden tilinpito.

2.3 Kohti tuntematonta

- Suomen on ratkaistava kestävän talouskasvun, hyvinvointivaltion rahoituksen ja ekologisen kestävyuden vaikea trilemma.
- Väestön ikääntyminen, osaamistason heikkeneminen ja tulevaisuususkon mureneminen syövät talouden potentiaalia.
- Turvallisuusympäristön murros edellyttää massiivisia investointeja puolustukseen ja resilienssiin.
- Vihreä siirtymä ei ole enää valinta, vaan kilpailukyvyyn ja selviytymisen edellytys.

Lyhyellä aikavälillä ihmiset, organisaatiot ja kansakunnat ovat pakotettuja reagoimaan tulevaisuuteen historiallisen jatkumon seurauksena. Hieman pidemmällä, vuosien ja vuosikymmenien aikavälillä edellytykset tulevaisuuden kohtaamiseen ovat paljon enemmän muokattavissa.

Yhdessä päätämme, millaiset tulevaisuuden kohtaamisen edellytykset meillä on. Esimerkiksi vuonna 2050 työmarkkinoille tulevien suomalaisten koulutuksen ja osaamisen laatu, sisältö ja taso on täysin päätettävissämme, kunhan tätä koskevia ratkaisuja tehdään tänään. Kehittyneet väestöennusteet tarjoavat jo nyt aiempaa paremmin tukea tulevaisuuden vaihtoehtojen selvittämiseen ja ratkaisujen suunnitteluun.

Kestävän tulevaisuuden turvaaminen edellyttää, että Suomen tulee ratkaista vaikea haasteiden nippu, trilemma: talouden kasvun näkymät ovat heikot, mutta hyvinvointivaltion rahoitus on kasvusta riippuvainen, ja samalla ekologinen jalanjälkemme ylittää maapallon kantokyvyn.

Suomen kaltaiset länsimaiset hyvinvointivaltioiden rakentuneet idealle talouskasvun ja hyvinvoinnin toisiaan ruokkivasta kehästä. Pitkällä aikavälillä tämän kehän ylläpitäminen kuitenkin vaikeutuu, kun perinteiset kasvun lähteet hiipuvat ja tuottavuuskehitys matalaa. Samaan aikaan ikääntymisen, kasvavien mielenterveyshaasteiden ja heikentyneen tulevaisuususkon kaltaiset hyvinvoinnin haasteet syövät talouden kasvun mahdollisuuksia.

Tekoölyn ja muiden teknologisten ratkaisujen odotetaan luovan edellytyksiä uudelle kasvulle ja lisäävän julkisen sektorin tuottavuutta. Vaikka monet teknologiat tukevat kestävyys siirtymää ja tarjoavat hyödyllisiä hyvinvointiratkaisuja, osa niistä lisää energian tarvetta tai aiheuttaa uusia hyvinvointihaasteita ja riskejä. Investoinnit uuteen teknologiaan edellyttävät myös julkisen talouden kykyä panostaa TKI-politiikkaan ja investointeihin. Vasta tulevaisuudessa kuitenkin selviää, pystyykö teknologia tai tekoöly vastaamaan niihin asetettuihin valtaviin odotuksiin talous- ja tuottavuuskasvusta.

Tulevaisuuden toimintaympäristöä leimaa epävarmuus ja ennakoimattomuus. Maailma on siirtynyt geopolittiseen ja -taloudelliseen kamppailuun, jossa sääntöpohjainen järjestys on korvautunut suurvaltojen valtataistelulla. Geopolitiikan paluu ja Naton viiden prosentin puolustusmenotavoite (BKT:sta) edellyttävät Suomelta ja Euroopalta massiivisia investointeja turvallisuuteen, puolustukseen ja strategiseen autonomiaan.

Tulevina vuosikymmeninä taloudellinen painopiste siirtyy vääjäämättä Aasiaan ja Afrikkaan, mikä vähentää Euroopan ja Suomen painoarvoa. Ihmisten, yritysten ja kansantalouksien on opittava navigoimaan ympäristössä, jossa kauppapolitiikka on turvallisuuspolitiikkaa ja merkittäviin riskeihin (kuva 3) on varauduttava jatkuvasti.

Kuva 3. Maailmanlaajuiset riskit

Global risks ranked by severity, short term (2 years) and long term (10 years)

“Please estimate the likely impact (severity) of the following risks over a 2-year and 10-year period.”

Short term (2 years)

1. Geoeconomic confrontation
2. Misinformation and disinformation
3. Societal polarization
4. Extreme weather events
5. State-based armed conflict
6. Cyber insecurity
7. Inequality
8. Erosion of human rights and/or of civic freedoms
9. Pollution
10. Involuntary migration or displacement

Long term (10 years)

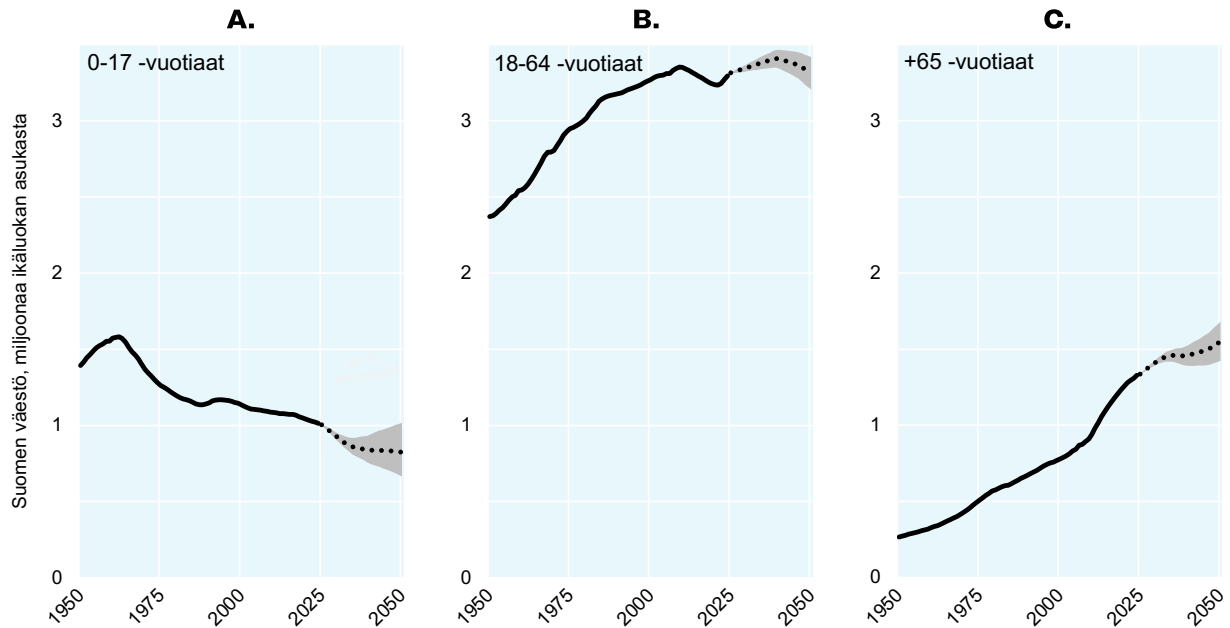
1. Extreme weather events
2. Biodiversity loss and ecosystem collapse
3. Critical change to Earth systems
4. Misinformation and disinformation
5. Adverse outcomes of AI technologies
6. Natural resource shortages
7. Inequality
8. Cyber insecurity
9. Societal polarization
10. Pollution

Risk categories

Economic
  Environmental
  Geopolitical
  Societal
  Technological

Maailman talousfoorumin riskiraportti korostaa 10 vuoden näkymässään ympäristönmuutokseen, teknologiatekniikan kehitykseen sekä sosiaaliseen eriytymiseen liittyviä riskejä. Tammikuussa 2026 julkaistussa raportissa huomio kiinnittyy erityisesti siihen, että huoli ympäristöstä on vähentynyt absoluuttisesti. Ympäristöriskit nähdään kuitenkin vakavimpina riskeinä kymmenen vuoden aikajänteellä ja puolet vakavimmista riskeistä liittyy ympäristöön.

Lähde: WEF 2026

Kuva 4. Suomen väestö ikäryhmittäin ja ennuste kehityksestä

Väestöennuste auttaa hahmottamaan eri väestöpolkujen todennäköisyyksiä:

Kuvaaja A: Suurinta epävarmuus on syntyvyyden osalta, mutta on erittäin epätodennäköistä, että lasten määrä olisi tulevaisuudessa suurempi kuin nyt.

Kuvaaja B: Viime vuosien maahanmuuton purske käänsi työikäisten määrän kasvuun, mutta todennäköisesti työvoiman määrä kääntyy taas laskuun reilun kymmenen vuoden päästä.

Kuvaaja C: Ainoa väestöryhmä, jonka tiedetään kasvavan varmuudella, on eläkeikäiset

Lähde: Tilastokeskus / Väestörakenne 2024, Sitra / Suomen väestö ja kansantalous uuden edessä 2025, Sitran laskelmat. Mediaaniennuste ja sen 80 % luottamusväli.

Samanaikaisesti Suomen on ratkaistava sisäiset haasteensa. Ikääntymisen ei ole enää hiipivä vaan akuutisti päällä oleva haaste (ks. kuva 4), joka rasittaa julkista taloutta ja työmarkkinoita (niin positiivinen asia kuin pitkä elinikä onkin). Lasten lukumäärän väheneminen jatkuu lähes varmasti ainakin seuraavat kymmenen vuotta, minkä jälkeen kehityksen suunnan muuttaminen edellyttäisi huomattavaa syntyvyyden nousua ja/tai maahanmuuttoa. Väestörakenteen murros on paitsi taloudellinen myös syvästi yhteiskunnallinen ja kulttuurinen kohtalonkysymys. Onnistummeko hokuttelemaan ja integroimaan osaajia maailmalta tavalla, joka vahvistaa yhteiskuntaamme? Entä miten turvataan nuorten ja tulevien sukupolvien osallisuus ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus ikääntyvässä yhteiskunnassa?

Tulevaisuus ei ole ennalta määrätty, vaan se riippuu valinnoista, joita teemme nyt.

Kaiken yllä leijuu ilmasto- ja ympäristökriisin vääjäämätön todellisuus. Ekologiset muutokset eivät ole enää ulkoinen tekijä, vaan ne muovaavat elin- ja toimintaympäristöämme arvaamattomasti. Äärimmäiset sääilmiöt, luonnonvarojen niukkeneminen ja sopeutumisen kustannukset lisäävät yhteiskunnallisia paineita. Vihreä siirtymä ei ole enää valinta, vaan välttämättömyys selviytymisen ja kilpailukyvyn kannalta. Vääjäämättömästi etenevät ilmasto- ja ympäristövaikutukset edellyttävät yhteiskunnalta myös määrätietoista ja pitkäjänteistä sopeutumista, jotta kielteisiä vaikutuksia talouteen ja hyvinvointiin voidaan hillitä.

Tulevaisuus ei ole ennalta määrätty, vaan se riippuu valinnoista, joita teemme nyt. Toisen maailmansodan jälkeen köyhä ja sodanruntelema Suomi onnistui nousemaan noin 50 vuodessa kansainväliseksi edelläkävijäksi. Edelläkävijyys vaihtui kuitenkin pian selviytymiskamppailuksi, joka on leimannut Suomen identiteettiä tähän päivään asti. On kuitenkin meistä kiinni, miten Suomen tarina jatkuu tämän jälkeen.

Suomen menestys uudessa aikakaudessa vaatii rohkeutta ajatella uudella tavalla ja investoida tulevaisuuden vahvuuksiin. Aikaa ei ole kuitenkaan enää hukattavaksi. Tarvitsemme pikaista, pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista uudistumista.

3. Kestävän talouspolitiikan johtaminen murrosten ajassa

Suomen on samanaikaisesti varauduttava riskeihin ja uudistuttava pitkäjänteisesti. Uudistuminen ei tapahdu itseksensä, vaan sitä on johdettava ja ohjattava.

3.1 Kestävyys, talouspolitiikka ja johtaminen

- Kapeimmillaan kestävä talouspolitiikka tarkoittaa niitä valtion toimenpiteitä, joilla se pyrkii turvaamaan julkisen talouden pitkän aikavälin tasapainoa.
- Kurssilla kestävä talouspolitiikka ymmärretään laajemmin. Keskeisiä toimijoita ovat poliitikkojen ohella mm. yritykset ja kansalaiset.

Kestävän talouspolitiikan johtamiskurssin nimessä yhdistyy kolme sanaa, joista jokainen on itsessään suuri ja monitulkintainen, puhumattakaan siitä, että ne yhdistetään toisiinsa. Mitä siis tarkoitamme kestävä talouspolitiikan johtamisella?

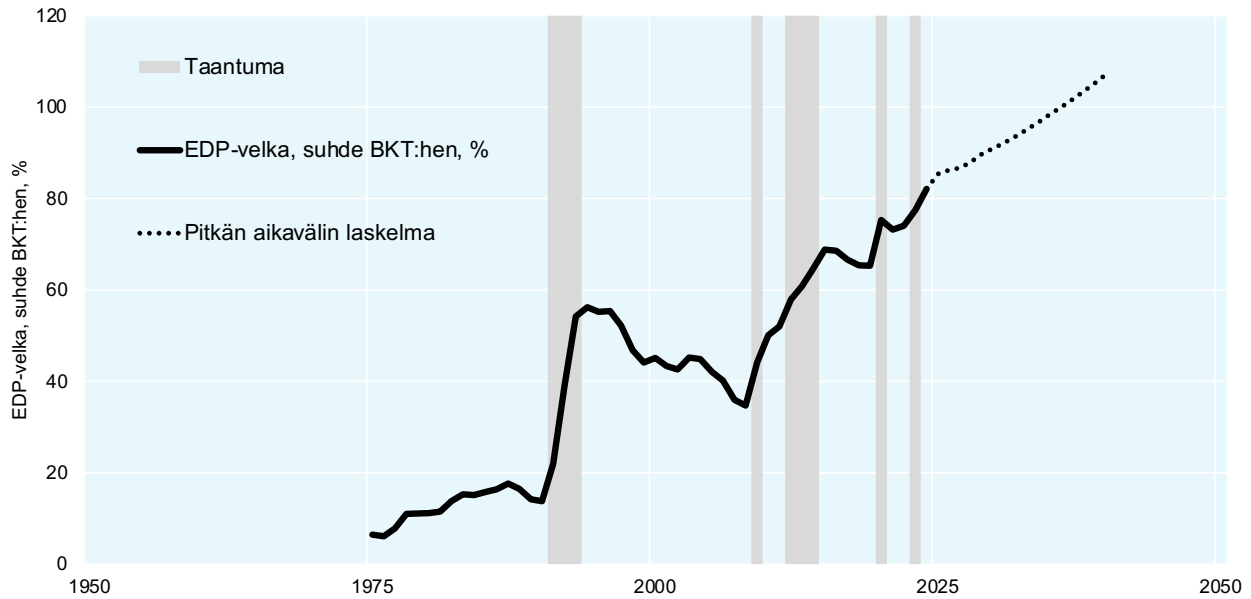
Kysymykseen vastaaminen on helpointa aloittaa kapeimmasta mahdollisesta määritelmästä, ja sen jälkeen peilata sitä Kestävän talouspolitiikan johtamiskurssin lähtökohtana olevaan laajempaan lähestymistapaan.

Hyvin kapeasti ymmärrettynä kestävä talouspolitiikka tarkoittaa niitä toimenpiteitä, joilla valtio pyrkii turvaamaan julkisen talouden tasapainon pitkällä aikavälillä (ks. kuva 5), ja siten luomaan vakaan pohjan hyvinvointivaltion rahoittamiselle.

Kestävän talouspolitiikan johtamisen keskeisiä osa-alueita ovat julkisen talouden suunnittelu ja budjettipolitiikka, rahapolitiikka, työmarkkinapolitiikka sekä rakenteellinen kasvupolitiikka. Tärkeimpiä talouspoliittisia toimijoita ovat puolestaan hallitus, eduskunta, valtiovarainministeriö, keskuspankki ja muut viranomaiset, sekä niiden yhteistoiminta.

Talous on kestävä, kun se tuottaa ihmisille hyvinvointia maapallon kantokyvyn rajoissa.

Kuva 5. Suomen julkinen velka

Lähde: Tilastokeskus / Julkisyhteisöjen alijäämä ja velka 2024, Kansantalouden vuositilinpito, Valtiovarainministeriö / Taloudellinen katsaus, kevät 2025. EDP viittaa EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen kriteereihin.

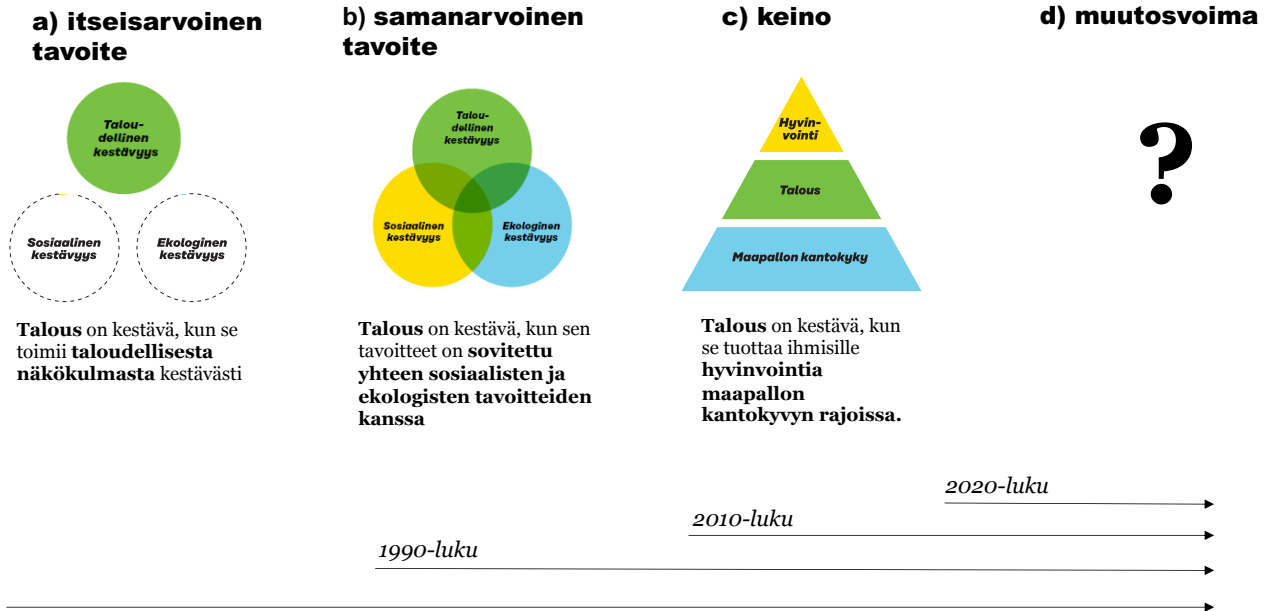
Kestävä talouspolitiikka ja sen johtaminen voidaan käsittää myös edellä annettua määritelmää huomattavasti laajemmin, kuten Kestävän talouspolitiikan johtamiskurssilla on tehty. Kurssihistorian alusta lähtien talouspolitiikka on ymmärretty laajaksi kentäksi, jossa kohtaavat yhtäällä julkinen hallinto, lainsäädäntö ja niiden antama suuri vaikutusmahdollisuus, ja toisaalla kansalaisten ja yritysten sekä heitä edustavien järjestöjen joukko. Toisin sanoen valtion ja poliittisten päättäjien lisäksi kestävän talouspolitiikan toimijoita ja johtajia ovat myös esimerkiksi muun julkisen sektorin, yritysten ja kansalaisyhteiskunnan toimijat.

Kurssin käsitys kestävyydestä puolestaan perustuu ajatukseen maapallon kantokyvyn ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden rajaamasta liikkumatilasta, jonka puitteissa talouden tulee toimia. Toisin sanoen talous on kestävä, kun se tuottaa ihmisille hyvinvointia maapallon kantokyvyn rajoissa. Kuva 6 ilmentää talousajattelun kehittymistä viime vuosikymmeninä.

Johtamisen näemme kokonaisvaltaisena ja ennakoivana otteena, jossa tulevaisuusajattelu ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus ovat keskiössä. Johtamisen tavoitteena on huomioida ekologiset reunaehdot sekä reiluuden ja hyvinvoinnin vaatimukset taloudellisessa päätöksenteossa.

Kuva 6. Talouden rooli ja miten ymmärrys siitä on kehittynyt

Kestävässä taloudessa TALOUS on...

Uutta talousajattelua tarvitaan, koska käynnissä oleva murros ei koske vain taloudellisia keinoja, vaan sitä, miten talouden rooli yhteiskunnassa ymmärretään ja miten syvällisesti sitä halutaan uudistaa. Kestävä talous edellyttää sekä nopeita käytännön toimia että perustavanlaatuista ajattelutapojen ja toimintamallien uudistamista. Etsittäessä ratkaisuja sosiaalisten ja ekologisten ongelmien ratkaisuun kannattaa hyödyntää reilun ja kestävä talouden tiedepohjaisia aloitteita. Ne tarjoavat konkretiaa kohti kestävyden vaatimia muutoksia rakenteiden ja arjen tasolla sekä auttavat luomaan määrätietoisempaa siirtymäpolitiikkaa, teollista murrosta ja laajempaa rakennemuutosta. (Tavoitteena reilu ja kestävä talous, Sitra 2025)

3.2 Johtamisen haasteet murrosten ajassa

- Niukat resurssit ja säästöpaineeet vaikeuttavat rakenteiden välttämätöntä uudistamista.
- Päätöksenteon siiloutuminen estää kestävyden eri osa-alueiden tehokkaan integroinnin.
- Tulevaisuussynkistely ja mielikuvituksen puute lukitsevat meidät vanhoihin polkuihin.

Tänä päivänä suomalaiset päättäjät kohtaavat hyvin toisenlaisen haasteiden vyyhdin kuin koskaan aiemmin. Talouskasvu on ollut jo pitkään vaimeaa, mihin ovat vaikuttaneet muun muassa työn tuottavuuden kasvun hidastuminen, väestön ikääntyminen ja globaalit kriisit. Hyvinvointipalveluiden rahoittaminen on ajautunut rakenteelliseen epätasapainoon, sillä palvelut on mitoitettu viimeaikaista korkeampien kasvuodotusten varaan. Samaan aikaan ikääntyvä väestö ja uudet hyvinvointihaasteet sekä puolustusmenojen kasvu lisäävät hyvinvointivaltion kuluja entisestään.

Kuva 7. Kokonaiskuva toimintaympäristön murroksesta

Useat samanaikaiset kehityskulut kytkeytyvät toisiinsa ja tekevät tulevaisuudesta epävarman ja haasteellisen. Murrosajassa on tärkeää tarkastella kokonaiskuvaa ja tunnistaa, mikä muuttuu ja millaista muutosta haluaa itse vahvistaa.

Lähde: Ennakointikatsaus: Talous murrosten ajassa. Sitra 2025.

Planetaaristen rajojen ylittymisen aiheuttamat ekologiset muutokset tekevät talouden toimintaympäristöstä arvaamattoman ja lisäävät kustannuksia, oli kyse sitten varautumisesta äärimmäisiin sääilmiöihin, sopeutumisesta muuttuneeseen ympäristöön, vahinkojen ehkäisystä tai tuhojen korjaamisesta.⁴

Tässä tilanteessa kestävä talouspolitiikan haasteena on ennen kaikkea yhdistää hyvinvoinnin ja talouden realiteetit sekä maapallon reunaehdot. Suomen on samaan aikaan kyettävä varautumaan merkittäviin riskeihin sekä uudistamaan taloutta pitkäjänteisesti. Tätä kokonaisvaltaista uudistamista on johdettava ja ohjattava.

⁴ Ennakointikatsaus: Talous murrosten ajassa. Hellström, Kiiski-Kataja & Dufva. Sitra 2025.

Kestävän talouspolitiikan johtamiskursseilla tunnistettuja haasteita

- Niukkenevat resurssit pakottavat säästöihin, mikä vaikeuttaa talouden rakenteiden uudistamista, vaikka juuri se olisi välttämätöntä. Miten voimme samaan aikaan tehdä välttämättömiä sopeutustoimia, ja vauhdittaa tuottavuuskasvua?
- Päätöksenteon lyhytnäköisyys ja kapea fokus hankaloittavat kestävyyden eri osa-alueiden integroimista päätöksentekoon. Miten teemme kokonaisestävää talouspolitiikkaa?
- Talouspolitiikan vakiintuneet ohjaukeinot eivät ole riittäviä tulevaisuuden monimutkaisten ja ylisukupolvisten haasteiden ratkaisemiseksi. Millaisia uusia toimintatapoja tarvitsemme koko yhteiskunnan ohjaukseen?
- Yhteisen tilannekuvan ja suunnan puute tekee päätöksenteosta lyhytjänteistä ja tempoilevaa. Miten luomme aikaa ja paikkoja yhteisen ymmärryksen rakentamiseksi?
- Repivässä yhteiskunnallisessa keskustelussa konsensus on kirosana. Miten vahvistamme rakentavaa keskustelua jännitteisistäkin asioista ja kannustamme yhteistyöhön?
- Talouspuhetta leimaava, liian pitkälle mennyt tulevaisuussynkistely haittaa uudistumista ja kasvua. Miten luomme näkymiä mahdollisuuksiin ja vahvistamme uskoa tulevaisuuteen?
- Mielikuvituksen ja rohkeuden puute vahvistavat polkuriippuvuuksia. Miten löydämme luovuuden ja uudistamme demokratian käytäntöjä, jotta pääsemme säilyttävyydestä ja kyvyttömyydestä purkaa vanhaa?

3.3 Tienviittoja uuteen johtajuuteen

- Systeminen ajattelu auttaa hahmottamaan asioiden väliset mutkikkaat kytkökset.
- Strategisuus tarkoittaa pitkän aikavälin vaikutusten painottamista päätöksenteossa.
- Uudistuminen vaatii luottamusta, dialogia ja kykyä sopia jännitteisistäkin asioista.
- Valtiolta ja markkinoilta odotetaan uudenlaista yhteistyötä ja suunnan näyttämistä.

Kestävän talouspolitiikan johtamiskurssien lähtökohtana on, että kestävän talouden johtamiseen tarvitaan niin globaalit instituutiot, poliittiset päättäjät kuin myös julkisen sektorin, yritysten ja kansalaisyhteiskunnan toimijat. Tulevaisuutta ei voi johtaa ja rakentaa vain ylhäältä käsin, vaan se pitää tehdä samanaikaisesti kaikilla tasoilla yhdessä ohjautuen. Millaista ajattelua ja kyvykkyyksiä tämä edellyttää suomalaisilta päättäjiltä?

Seuraava, kursseilla karttuneesta näkemyksestä koottu listaus kutsuu keskusteluun ja kannustaa soveltamaan uutta johtajuutta käytännössä:

1. Systeminen ja pitkäjänteinen ajattelu

Kestävän talouspolitiikan toteuttaminen vaatii kykyä hahmottaa laajoja kokonaisuuksia, ymmärtää asioiden yhteyksiä ja toimia pitkäjänteisesti. Tämä on systeemisen ja strategisen ajattelun ytimessä: ei reagoida vain lyhyen aikavälin haasteisiin, vaan ymmärretään asioiden ja ilmiöiden yhteyksiä ja rakennetaan tulevaisuutta tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Kyky johtaa muutosta myllerrysten maailmassa edellyttää sekä systemistä ymmärrystä että strategista ajattelua.

2. Tulevaisuusorientoitunut päätöksenteko

Talouspolitiikan tulee perustua tulevaisuuden mahdollisuuksien ja riskien ennakointiin. Strategisuus näkyy siinä, että päätöksenteossa otetaan huomioon pitkän aikavälin vaikutukset ja pyritään ohjaamaan kehitystä haluttuun suuntaan. Johtamisen johtotähdeksi tarvitaan visio tai lupaus tulevaisuudesta. Päätöksenteon tulisi olla ylisukupolvista – siis sellaista, jossa huomioidaan sekä nykyisten että tulevien sukupolvien hyvinvointi ja oikeudenmukaisuus.

3. Yhteinen suunta, luottamus ja oppiminen

Tarvitaan yhteinen tilannekuva ja suunta. Strategisuus ei ole yksittäisten toimijoiden suunnittelua, vaan yhteiskunnallista dialogia ja yhteistyötä. Vain yhteistyöllä, kyvyllä ja halulla sopia sekä avoimella keskustelulla ja tulevaisuusorientoituneella johtamisella voidaan rakentaa hyvinvoivaa ja kestävää taloutta, joka palvelee sekä nykyisiä että tulevia sukupolvia.

4. Kyky inspiroida toimintaa

Johtaminen on mahdollistamista ja käytännön tekoja. Suomen vahvuutena on pitkään ollut kyky sopia asioista ja tehdä rohkeita uudistuksia. Valtioilta odotetaan vahvempaa roolia ja suunnan näyttämistä. Toisaalta yhä useammin tarvitaan myös valtiollisten toimijoiden ja markkinoiden yhteistyötä. Myllerrysten maailmassa uudistukset tehdään yhteistoiminnassa ja oppimisen kautta. Oleellista on yhteiskunnan voimavarojen vaikuttava käyttö. Uudistukset eivät ole vain julkisen rahoituksen lisäämistä, vaan uusia teknologisia ja sosiaalisia innovaatioita sekä pitkäjänteistä tekemistä yksittäisten hankkeiden sijaan. Kehityksen ytimessä pitäisi olla toimintaympäristön ja toimintatapojen uudistaminen.

5. Ennakointi ja tulevaisuusajattelu

Ennakointi ja siihen perustuva, eri aikajänteet samaan aikaan huomioiva päätöksenteko on välttämätöntä nopeasti muuttuvassa ja yllätyksellisessä toimintaympäristössä. Ennakointi tukee päätöksentekoa esimerkiksi 1) tuottamalla tietoa tulevaisuuksista ja niihin liittyvistä epävarmuuksista 2) auttamalla selkiyttämään yhteistä suuntaa ja 3) vahvistamalla kykyä toimia myllerrysten keskellä pitkäjänteisesti. Päättäjien oma tulevaisuusajattelun kyky on puolestaan ratkaisevaa tulevaisuustiedon sisäistämiseksi ja sen soveltamiselle.

Miksi päättäjien on tärkeää panostaa myös EU:n tulevaisuuden johtamiseen?

- Taloudellisista ja geopolittisistä syistä EU-politiikka on entistä tärkeämpää. Suomen tulee olla aktiivinen ratkaisujen ja ideoiden esittäjä.
- Pienenä avotaloutena Suomi on erityisen riippuvainen muun Euroopan talouskehityksestä.
- Keskeiset tulevaisuuskyymykset edellyttävät ylikansallista ratkaisua. Suomen on vaikea harjoittaa kestävästä talouspolitiikkaa ilman johdonmukaista ja aktiivista EU-suhdetta.
- Euroopan unionilla on poikkeukselliset mahdollisuudet muuttaa taloudellinen painoarvonsa poliittiseksi toimintakyvyksi, jos se päättää hyödyntää nykytilanteen murrosta.
- Strateginen yhteistyö ja uudenlaiset kumppanuudet muiden demokraattisten toimijoiden kanssa voivat vahvistaa unionin asemaa globaalissa kilpailussa ja auttaa hallitsemaan erilaisia riippuvuuksia.
- Talouden kannalta kiireellisintä on EU:n sisämarkkinoiden vahvistaminen.

Kestävän talouspolitiikan onnistuminen edellyttää suomalaisilta päättäjiltä kykyä ja halua tarttua yhdessä EU:n tulevaisuuden haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Sitra järjestää EU:n tulevaisuuden johtamiskursseja kaksi kertaa vuodessa päättäjien valmiuksien vahvistamiseksi.

4. Tulevat sukupolvet haastavat talouspolitiikkaa

Ylisukupolvinen vastuu on laajasti jaettu periaate, mutta se ei ohjaa riittävästi päätöksentekoa. Käytännössä tulevien sukupolvien hyvinvointi ja oikeudet ovat riippuvaisia nykyisten sukupolvien hyväntahtoisuudesta.

4.1 Kun hyväntahtoisuus ei riitä

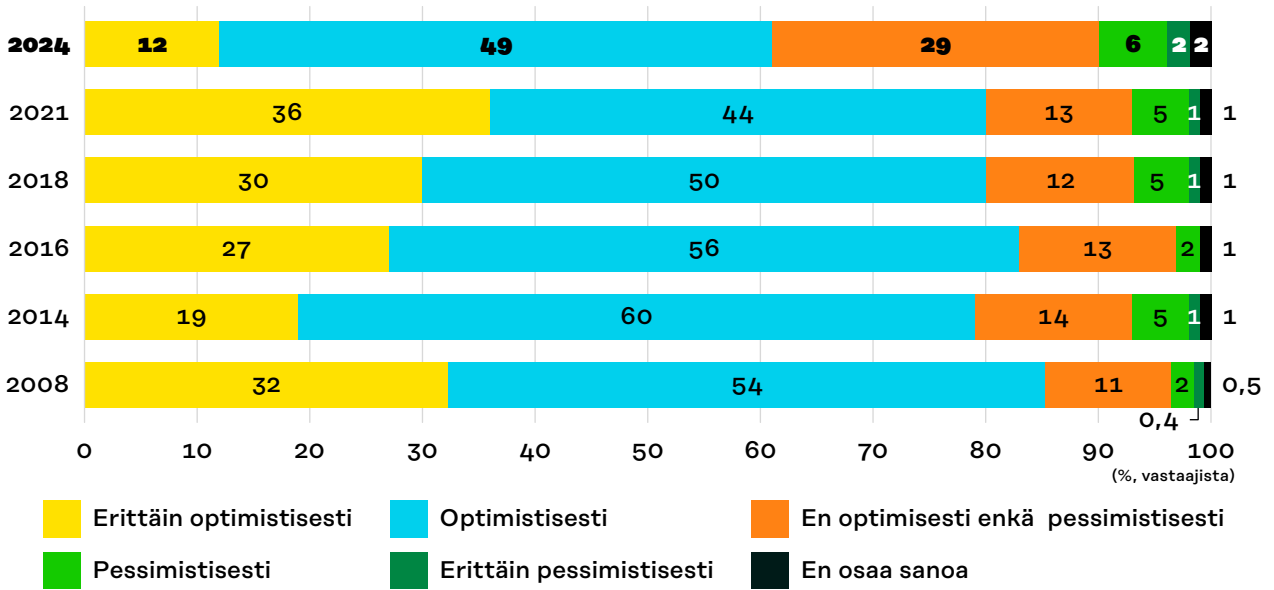
- Tulevilla sukupolvilla ei ole suoraa edustusta nykyisessä poliittisessa järjestelmässä.
- Hektinen päivänpolitiikka ja äänestäjien lyhytjänteisyys sivuuttavat pitkän aikavälin edun.
- Järjestelmä suosii nykytilan säilyttämistä, mikä estää aitoa uudistumista.

Edellisessä luvussa kuvasimme kestävä talouspolitiikan keskeisiä haasteita tässä ajassa. Tässä luvussa käänämme katseen nykyhetkestä tulevaisuuteen, ja nostamme esiin vielä yhden näkökulman, jonka uskomme konkretisoituvan tulevina vuosina aiempaa merkittävämmäksi talous- ja yhteiskuntapolitiiseksi kysymykseksi. Kyse on voimistuneesta keskustelusta koskien tulevien sukupolvien oikeuksia ja sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta.

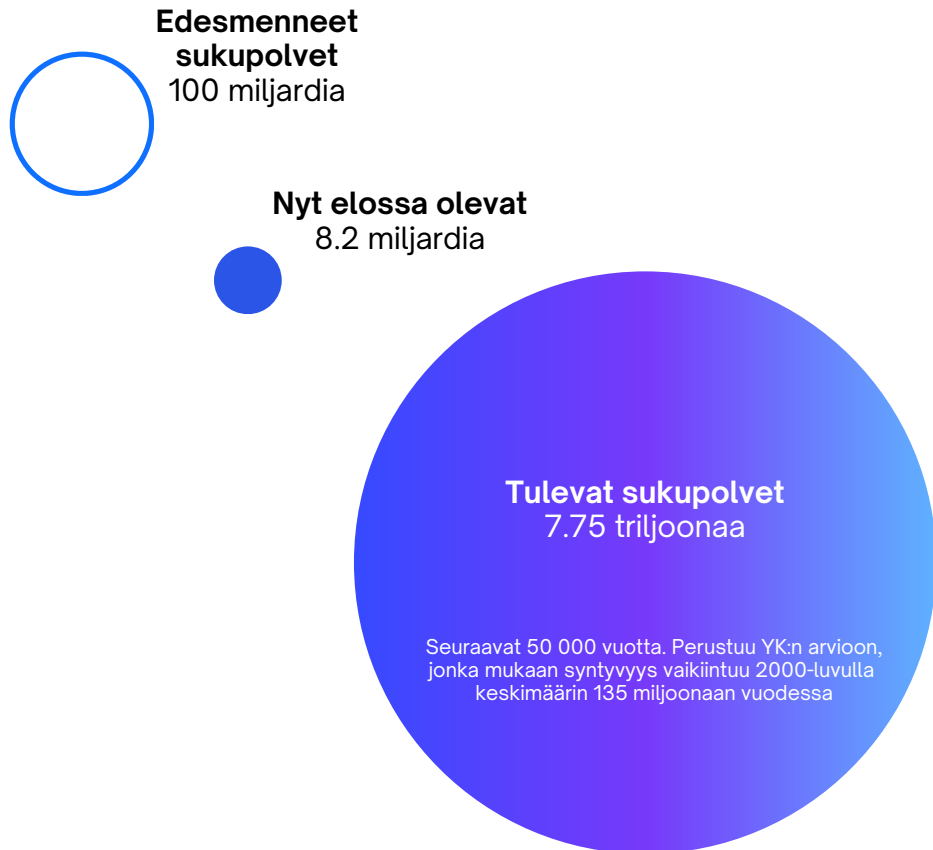
Ajatus ylisukupolvisesta vastuusta ja oikeudenmukaisuudesta ei ole uusi. Kestävä kehityksen ajattelussa tulevien sukupolvien huomioiminen nähdään eräänlaisena yleisenä toimintaa ohjaavana tavoitteena tai periaatteena. Kestävä talouspolitiikan keskeisenä lähtökohtana on puolestaan ajatus resurssien ja hyvinvoinnin turvaamisesta tulevaisuuden ihmisille. Tulevien sukupolvien huomioiminen on ollut myös keskeinen periaate Kestävä talouspolitiikan johtamiskurssilla alusta lähtien. Ylipäätään Suomessa harva päättävä, kansalainen tai kurssin osallistuja on eri mieltä yleisestä moraalista periaatteesta, jonka mukaan meillä on velvollisuus huomioida tässä hetkessä tehtyjen ja tekemättä jätettyjen päätösten vaikutukset pitkälle tulevaisuuteen, ja heihin, jotka eivät päätöksenteon hetkellä pysty edustamaan itseään – lapsiin, nuoriin ja syntymättömiin sukupolviin.

Kuva 8. Suomalaisen nuorten usko tulevaisuuteen on romahtanut

”Kuinka optimistisesti tai pessimistisesti suhtaudut omaan tulevaisuuteesi?”

Kuva 9. Tulevien sukupolvien mahdollinen määrä

Lähde: Mukautettu Kohti pitkäjänteistä hallintoa -raporttiin (Demos Helsinki 2024) The Good Ancestor -kirjasta, Roman Krznaric (2020). Graafinen suunnittelu: Nigel Hawtin. Lisensoitu CC BY-NC-ND-lisensseillä

Periaatteesta on kuitenkin pitkä ja polveileva matka poliittiseen ja taloudelliseen päätöksentekoon. Viime vuosikymmenien aikana talouskasvun hyytymisen, väestön ikääntymisen ja ympäristökriisien kaltaisten kauaskantoisten ja ylisukupolvisten yhteiskunnallisten ongelmien kärjistyminen ja kroonistuminen ovat tehneet näkyväksi, että yleinen periaate ei riittävällä tavalla ohjaa poliittista ja taloudellista päätöksentekoa. Tulevilla sukupolvilla ei ole edustusta poliittisessa järjestelmässä, ja sitovien rakenteiden ja käytänteiden puuttuessa he ovat tosiasiaassa nykyihmisten hyväntahtoisuuden varassa.⁵

Puuttuvan edustusosoikeuden lisäksi pitkäjänteiselle ja ylisukupolviselle päätöksenteolle on tunnistettu Suomessa myös monia muita haasteita. Niitä ovat muun muassa päivänpolitiikan hektisyys ja päättäjien kiire, äänestäjien lyhytjänteisyys, ilmiöiden kompleksisuus ja tulevaisuutta koskevan tiedon epävarmuus sekä hallinnon ja päätöksenteon rakenteet. Esiin on noussut myös päättäjien ja virkahenkilöiden varoivaisuus, joka liittyy ennen kaikkea uudistuksiin, jotka voisivat uhata nykyistä valtajärjestelmää tai virka-positiota. Myös valtion budjettia ohjaava taloudellinen logiikka säätelee ratkaisevalla tavalla potentiaalisia tulevaisuusinvestointeja.⁶

4.2. Periaatteista päätöksentekoon

- Tulevien sukupolvien oikeuksien ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden turvaaminen edellyttää demokratialta uudenlaisia institutionaalisia ratkaisuja.
- YK:n sitoumukset ja kansainväliset esimerkit kirittävät uusien instituutioiden luomista.
- Demokratian legitimitetti vaatii kykyä turvata tulevien sukupolvien oikeudet ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden.

Viime vuosien keskustelussa kestävästä talouspolitiikasta keskeistä on ollut se, miten käsitystä tulevien sukupolvien ja päätöksenteon välisestä suhteesta on haastettu. Perinteisesti kestävyysajattelussa tulevat sukupolvet on totuttu näkemään eräänlaisena eettisenä abstraktiona, jonka huomioiminen on toimintaa ja päätöksentekoa ohjaava yleinen periaate. Toinen, viime vuosina voimistunut vaihtoehto on käsittää tulevat sukupolvet poliittisiksi subjekteiksi, joilla on ääni ja oikeuksia, joita tulee suojella, edustaa ja huomioida poliittisessa päätöksenteossa. Tämä ei voi perustua ainoastaan

⁵ Kyllönen 2023.

⁶ Airos ym. 2022.

arvoihin tai hyvään tahtoon, vaan se edellyttää edustukselliselta demokralialta uudenlaisia institutionaalisia ratkaisuja.⁷

Toinen oleellinen näkökulma liittyy itse sukupolven käsitteeseen. Se tarjoaa uuden lisänäkökulman tarkastella oikeudenmukaisuutta eri sukupolvien (syntymäkohortti) välillä, ei ainoastaan eri ikäryhmien (esim. nuoret vs. ikäihmiset) välillä, vaikka sekin on monesti perusteltua. Sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta on siis arvioitava sitä, miten kestävästi ja oikeudenmukaisesti resurssit ja hyvinvointi jakautuvat eri syntymäkohorttien (esim. suuret ikäluokat vs. millenniaalit vs. syntymättömät sukupolvet) välillä koko elämänkeston ajalla.⁸

Viime vuosien aikana monissa maailman valtioissa on luotu uudenlaisia instituutioita, lakeja ja käytäntöjä, joiden tehtävänä on eri tavoin huomioida tulevien sukupolvien asemaa päätöksenteossa ja/tai edistää ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta.⁹

Syyskuussa 2024 järjestetyn YK:n tulevaisuushuippukokouksen päätteeksi maailman valtiot, Suomi mukaan lukien, sitoutuivat rakentamaan kestävää tulevaisuutta tulevien sukupolvien oikeudet huomioiden. Kokouksessa hyväksyttiin myös Suomea sitova erillinen tulevien sukupolvien julistus, joka pitää sisällään 32 periaatetta, toimea ja sitoumusta, jotka vahvistavat tulevien sukupolvien huomioimista päätöksenteossa.¹⁰

Suomessa ei ainakaan toistaiseksi ole kirjattu perustuslakiin mainintaa tulevista sukupolvista eikä meillä ole laadittu erillislakeja tai perustettu tulevien sukupolvien valtuutetun kaltaisia uusia instituutioita. Toisaalta Suomen poliittisessa järjestelmässä on monia tekijöitä, joiden varaan voidaan kehittää pitkäjänteistä ja ylisukupolvista päätöksentekoa ja hallintoa.

Kestävän talouspolitiikan kannalta keskeinen kysymys on se, miten suhde tuleviin sukupolviin jatkossa määritetään. Miten politiikan tulisi uudistua, jotta se voi rakentaa kestävää tulevaisuutta samalla turvaten tulevien sukupolvien oikeudet ja ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden?

Kysymys kytkeytyy myös huoleen jo nyt vaikeuksissa olevan edustuksellisen demokratian ja poliittisen päätöksenteon legitimitetistä pitkällä aikavälillä.¹¹ Voivatko ne säilyttää oikeutuksensa tulevien sukupolvien silmissä, jos ne eivät kykene turvaamaan heidän oikeuksiaan ja sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta?

---

7 Kyllönen 2023. Gosseries 2023

8 Gosseries 2023.

9 Valtioneuvosto 2023; Airos ym. 2022.

10 Demos Helsinki 2024.

11 Vogt 2023.

Käytännön esimerkkejä uudentlaisista instituutioista

Viime vuosina eri puolilla maailmaa on kehitetty ja otettu käyttöön instituutioita, joiden tavoitteena on varmistaa tulevien sukupolvien oikeuksien ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden huomioiminen päätöksenteossa. Esimerkiksi Walesissa, Unkarissa ja Israelissa syntymättömien sukupolvien intressejä valvomaan on nimitetty erityiset tulevien sukupolvien valtuutetut.

Toisissa maissa päätöksenteon ylisukupolvisuutta on pyritty vahvistamaan kehittämällä kansallista ennakointijärjestelmää ja ottamalla käyttöön erilaisia tulevaisuusvaikutusten ja sukupolvivaikutusten arviointiin velvoitettavia mekanismeja. Esimerkiksi Uudessa-Seelannissa lainsäädännön ennakkoivaa ohjausta tukee vähintään kolmen vuoden välein toimitettavat pitkäjänteisyyteen keskittyvät raportit sekä valtionkassalta edellytettävä pitkän aikavälin talousarvio, joka tarkastelee toimintaympäristön muutoksia ylisukupolvisesti 40 vuoden päähän.

Australiassa hallituksen tulee tuottaa viiden vuoden välein sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden raportti, jossa arvioidaan nykyisten päätösten kestävyyttä pitkällä aikavälillä. Useissa Euroopan maissa päätöksenteon tulevaisuusorientaatiota ja ylisukupolvisuutta on pyritty lisäämään myös puntaroivilla kansalaiskeskusteluilla ja raadeilla, joihin osallistujat on valittu satunnaisotannalla.¹²

Japanissa on kehitetty puntaroivien kansalaispaneelien tueksi erityinen Future Design -menetelmä, joka pakottaa osallistujat eläytymään tulevien sukupolvien asemaan ja tarkastelemaan tämän hetken päätöksentekoa heidän näkökulmasta.¹³

---

12 Airos ym. 2022, 77-78 & 87–93.

13 <https://unu.edu/cpr/blog-post/future-design-innovative-approach-decision-making>

5. Lopuksi: tehtävänä tulevaisuus

Suomen vanhat kasvun eväät on syöty ja uudet on vielä löytämättä. Yhteinen tilannekuva on välttämätön kestävä talouden rakentamiseksi. Tarvitsemme rohkeutta luopua vanhasta ja investoida uuteen. On uuden tulevaisuuslupauksen aika.

Suomalainen yhteiskunta ja sen taloudellinen toimintaympäristö ovat murroksessa. Tämä on seurausta talouskasvun hiipumisen, ympäristökriisien ja väestön ikääntymisen kaltaisista megatrendeistä ja niiden yhteisvaikutuksista. Kehityskulkujen olemassaolo on tiedetty Suomessa jo pitkään, mutta olemme tuudittautuneet siihen uskomukseen, että niiden vaikutukset kohdataan vasta joskus tulevaisuudessa. Vasta nyt olemme heräämässä siihen, että tuo tulevaisuus on jo täällä: megatrendit realisoituvat muun muassa kituliaana talouskasvuna, kasvavana luontovelkana ja erilaisina hyvinvoinnin haasteina.

Tässä historiallisessa epäjatkuuskohdassa joudumme kysymään itseltämme, millaisen ”tulevaisuuslupauksen” voimme ja haluamme antaa seuraaville sukupolville. Voimmeko edellisten sukupolvien tapaan yhä julistaa, että me jätämme heille perinnöksi paremman Suomen?

Kestävä talouspolitiikan johtamiskurssien perusteella on selvää, että suomalaisilla päättäjillä on vahva halu rakentaa tulevaisuutta niin, että seuraavatkin sukupolvet voivat elää hyvää elämää. Paremman ja kestävämmän tulevaisuuden turvaaminen tuleville sukupolville on edelleen mahdollista – ja välttämätöntä. Tämä kuitenkin edellyttää yhteiskunnassa laajasti jaettava yhteistä tilannekuvaa ja suuntaa sekä pitkäjänteistä päätöksentekoa. Millaista tulevaisuutta haluamme yhdessä tavoitella?

Valmiiden vastausten sijaan tämä muistio piirtää kokonaiskuvaa yhteisen tilannekuvan ja Suomen uudistumisen pohjaksi. Kestävä talouspolitiikan kurssin tavoitteena on vahvistaa päättäjien valmiuksia rakentaa kestävä taloutta ja tulevaisuutta yhdessä.

Nyt on aika uudistaa Suomea niin, että onnistumme vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin ja tarttumaan mahdollisuuksiin. Tarvitsemme uuden, innostavan ja uskottavan lupauksen tulevaisuudesta.

Lähteet

Alho, J., Kauppi, E., Lassila, J. & Valkonen, T. (2025) Suomen väestö ja kansantalous uuden edessä. Stokastiset väestöennusteet ja talouden epävarma tulevaisuus. Sitran muistio (2025)

Airos, M., Ahlqvist, T., Knudsen, M., Mutanen, A., Rapeli, L., Schauman, J. Setelä, M. & Taylor, A. (2022). Ennakointi ja tulevat sukupolvet lainvalmistelun prosesseissa, instituutioissa ja käytännöissä. Valtioneuvostonselvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:66. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164450/VNTEAS_2022_66.pdf?sequence=1

Demos Helsinki (2024). Kohti pitkäjänteistä hallintoa – tulevaisuustietoisuudesta toimintaan. Luettavissa: <https://demoshelsinki.fi/publication/kohti-pitkajanteista-hallintoa-tulevaisuustietoisuudesta-toimintaan/>

Dufva M., Kiiski-Kataja E. & Lähdemäki-Pekkinen J. (2026). Megatrendit 2026. Sitran selvityksiä 251.

Gosseries, Alex (2023). What is Intergenerational Justice? Polity.

Happonen, K., & Kiilakoski, T. (toim.). (2025). *Nuoruuden kolme vuosikymmentä: Nuorisobarometri 2024* (Valtion nuorisoneuvoston julkaisu 78; Nuorisotutkimusseuran julkaisu 251). Valtion nuorisoneuvosto; Nuorisotutkimusseura; Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2025/03/nuorisobarometri-2024.pdf>

Hakoniemi, E., Neuvonen A., Jusilahti, J. & Kilpi, J. (2025). Tuomittu kasvamaan? Talouskasvuun liitetyt odotukset menneestä tulevaan. Sitran selvityksiä 249.

Hellström, E., Kiiski-Kataja E. & Dufva, M. (2025) Talous murrosten ajassa. Suomen talouteen vaikuttavat muutokset ja tulevaisuusnäkökymät. Sitran ennakoitinkatsaus.

Hellström, E. & Porevuo, M. (2020): Talous tulevaisuuden palveluksessa. Kestävän talouden tilannekuva 2020-taitteessa. Sitran työpaperi.

Järvensivu P., Ahokas J. & Toivanen T. (2022). Tavoitteena reilu ja kestävä talous. Sitra muistio.

Kestävän talouden foorumi (2013): Kestämätön käy kalliiksi – 10 teesiä kestävään talouteen. Toim. Savaspuro, M., Jousilahti, J. Sitra.

Kyllönen, Simo (2023). Demokratia ja tulevien sukupolvien oikeidenmukainen kohtelua. Teoksessa: Huomisen huomaava demokratia. Toim. Oksanen, M., Vogt, H. Vastapaino.

Miettinen, T. (2024). Demokratian aika. Teos.

Pohjola, Matti (2025). Miksi Suomen talous ei kasva? Elintaso ja tuottavuus verrokkimaihin verrattuna. Sitran muistio.

Planetary boundaries (2025). Stockholm Resilience Centre. [Planetary boundaries - Stockholm Resilience Centre](https://www.stockholmresilience.org/en/our-work/planetary-boundaries)

Rekola, S., Tuori, S. & Vahti, J.: Tulevaisuusbarometri – luottamus tulevaisuuteen koetuksella (2025). Sitran selvityksiä 246.

Saari, Juho (toimittaja): Hyviä uutisia Suomesta – Menestyvän yhteiskunnan tilannekuva (2025). Vastapaino.

Valtioneuvosto (2023). Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. ja 2. osa: Näkymiä seuraavien sukupolvien Suomeen (Valtioneuvoston julkaisu 1/2023). Helsinki: Valtioneuvosto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164559/VN_2023_1.pdf

Vogt, Henri (2023). Loppusanat: demokratia ja pitkäjänteisyys. Teoksessa: Huomisen huomaava demokratia. Toim. Oksanen, M. & Vogt, H. Vastapaino.

White, J. (2024). In the long run: The future as a political idea. Profile Books.

World Economic Forum (2026): Global Risks Report 2026
[WEF_Global_Risks_Report_2025.pdf](#)

Kirjoittajista

Päivi Hirvola on Sitran Ennakoinnin ja koulutuksen johtava asiantuntija ja fasilitaattori. Koulutukseltaan hän on valtiotieteiden maisteri. Päivi on toiminut Sitran yhteiskunnallisen koulutuksen johtajana 2018–2024 ja vetänyt kestävän talouspolitiikan johtamiskoulutusta kurssista 17.

Petri Rouvinen on Sitran vanhempi neuvonantaja talouden kasvun ja kansallisen kilpailukyvyn kysymyksissä. Petri on yritys- ja toimialatutkimuksen ekonomisti ja taloustieteen tohtori (Ph.D., Economics) Vanderbilt Universitystä (USA). Kestävän talouspolitiikan johtamiskursseilla Petri on toiminut yhtenä pääalustajana jo useiden vuosien ajan ja kurssin vanhempana neuvonantajana vuoden 2025 alusta.

Otto Tähtäpää on tulevaisuudentutkija. Hän on työskennellyt Sitran Ennakoinnin ja koulutuksen asiantuntijana vuodesta 2023 lähtien. Koulutukseltaan Otto on valtiotieteiden maisteri ja taustaltaan ympäristö- ja yhteiskuntahistorian tutkija. Kestävän talouspolitiikan johtamiskurssien fasilitaattorina ja ennakoinnin asiantuntijana Otto on toiminut vuodesta 2025 lähtien.

SITRA

SITRAN MUISTIO MAALISKUU 2026

Sitran muistiot ovat tulevaisuustyömme taustaksi
tuotettuja sisältöjä.

ISBN 978-952-347-455-0 (PDF) www.sitra.fi

SITRA.FI

Itämerenkatu 11-13

PL 160

00181 Helsinki

P. +358 294 618 991

LinkedIn @Sitra